

Nr 6.

Ankom till Riksdagens kansli den 18 mars 1911 kl. 2 e. m.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 6 med anledning af herr Tynells motion, nr 274, angående anställande af tjänstemän af lägre grad vid postverket såsom föreståndare för större poststationer.

Uti en inom Andra kammaren af herr Tynell väckt och till utskottet för behandling hänvisad motion nr 274 hemställes, att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse hos Kungl. Maj:t anhålla, att åtgärder måtte vidtagas för realiserandet af frågan om större poststationers öfverlåtande åt tjänstemän af lägre grad vid postverket.

Till stöd för denna sin anhållan anför motionären följande:

»I motion nr 82, afgifven i Andra kammaren till 1909 års riksdag, hemställde undertecknad Tynell m. fl. bland annat därom, att Riksdagen måtte besluta uttala,

att, i syfte att undvika öfverqualificerad arbetskraft, ett effektivt påskyndande af postbetjäntes användande i större utsträckning vid postkontoren kommer till stånd, och

att försöksvis inrättas poststationer med tjänstemän af lägre grad som föreståndare.

I det utlåtande (nr 93), som af statsutskottet afgafs med anledning af nyssnämnda hemställan, erinrade utskottet om, dels »hurusom Riksdagen redan i skrifvelse den 15 maj 1902 yttrat sig angående frågan om ökad verksamhetsområde för postbetjante genom öfverflyttande på dem af en del göromål, som förut ansetts böra utföras af tjänstemän, och därvid förklarar sig anse denna fråga vara förtjänt af synnerlig uppmärksamhet», och dels att Riksdagen äfven år 1907 »gjort ett uttalande i detta ämne». Ut-
Bihang till Riksd. prot. 1911. 9 Saml. 2 Afd. 2 Band. 3 Ser. 6 Häft. (Nr 6). 1

skottet gjorde det antagandet, »att, i den mån Riksdagens ytterligare medverkan i detta hänseende kan vara af nöden, Kungl. Maj:t icke skall underlåta att förelägga Riksdagen de förslag, som af förhållandena kunna påkallas», samt ansåg fördenskull, att motionärernas hemställan icke bör föranleda till någon särskild framställning från Riksdagens sida.

Beträffande utskottets motivering afgåfvo emellertid herrar greve A. F. Wachtmeister, H. Andersson, F. W. Thorsson och K. V. Rydén en reservation rörande poststationsfrågan, hvilken vid ärendets behandling i Andra kammaren den 21 april 1909 blef af kammaren godkänd. Denna reservation var af följande lydelse:

»Motionärernas hemställan i andra punkten finner utskottet beaktansvärd. Särskildt vill det synas utskottet, som om i åtskilliga fall större poststationer, hvilkas omorganisation till postkontor af lägsta klassen i följd af ökad postal verksamhet å orten kan ifrågasättas, skulle kunna under en ej oväsentlig öfvergångstid förestås af dugande och i postala värf väl förfarne postbetjante. Härigenom skulle besparingar i postverkets utgifter kunna äga rum, på samma gång som nya befordringsmöjligheter öppnas för den nuvarande betjäntpersonalen. Då utskottet emellertid hyser en bestämd förhoppning, att Kungl. Maj:t och generalpoststyrelsen skola finna det angeläget att äfven i nu omförmälda afseende företaga åtgärder för att undvika användande af öfverkvalificerad arbetskraft, har utskottet ansett, att i nu ifrågavarande punkt särskild framställning från Riksdagens sida icke är af behovet påkallad».

Då sålunda Riksdagen redan 1902 skrifvit till Kungl. Maj:t i frågan om ökad verksamhetsområde för postbetjante och år 1907 ytterligare påmint, samt då Andra kammaren år 1909 för sin del uttalat sig för realiserandet af frågan om större poststationers öfvertagande af tjänstemän af lägre grad, anser jag mig på förekommen anledning hafva grund för att till Riksdagen framkomma med en direkt framställning i ärendet.

Frågan om större poststationers öfverlåtande åt tjänstemän af lägre grad inom postverket är af trefaldig natur. Dels afser den att minska statsutgifterna, dels att allmänhetens intressen skulle bättre tillgodoses å större orter, utan att postkontor behöfver inrättas, och dels att gifva ökade befordringsmöjligheter åt nyssnämnde tjänstemän.

Om man vill utröna, huru det ställer sig i ekonomiskt afseende för staten att sätta vissa poststationer på fast stat och därvid anställa föreståndare ur postverkets lägre tjänstemannaklass, måste man först klargöra för sig, huru beräkningarna i detta afseende skola göras. Utgår man från

den förutsättningen, som jag för min del anser vara den riktiga, nämligen att söka på ett för staten billigare sätt än genom inrättandet af postkontor tillgodose allmänhetens berättigade intressen i så stor utsträckning som möjligt, då måste man stanna allraförst vid en betraktelse af huru kostnaderna te sig för mindre postkontor med beräkning af dessas föreståndares nu gällande löneförmåner. Därefter måste man efterse, huru kostnaderna komma att ställa sig för större poststationer med beräkning af föreståndarnes löneförmåner efter nu gällande högsta belopp för tjänstemän af lägre grad. Skillnaden som därigenom framträder måste per år räknadt utgöra behållningen för staten.

Den allra lägsta postmästarelönen (för kvinnlig postmästare) är 2,700 kronor, som efter tre år höjes till 2,900 kronor och efter ytterligare tre år till 3,100 kronor, hvilket belopp utgör maximum. För tjänstemän af lägre grad är, med undantag för vaktmästarne hos generalpoststyrelsen, högsta lönebeloppet 1,640 kronor. De första tre åren komme sålunda skillnaden att utgöra 1,060 kronor, nästa treårsperiod 1,260 kronor och sedermera 1,460 kronor, allt pr år räknadt.

Lägsta lönebeloppet för tjänsteman af högre grad (kvinnlig postexpeditör) utgör 1,500 kronor, hvilken summa efter tre år höjes till 1,700, efter åter tre år till 1,900 samt slutligen efter ytterligare tre år till 2,100 kronor. Då högsta aflöningen för obefordrad tjänsteman af lägre grad utgör 1,400 kronor, uppstår sålunda en skillnad i aflöning mellan två sådana tjänstemän, uppgående till: 100 kr. pr år under första treårsperioden, 300 kr. pr år under andra, 500 kr. pr år under tredje samt därefter 700 kr. pr år.

Med dessa uträkningar antages, att frågan om inrättande af ett postkontor står på dagordningen någonstädes ute i landet. Ett postkontor inrättas och där anställes en kvinnlig postmästare som föreståndare samt en kvinnlig postexpeditör som biträde. Aflöningen till dessa utgör pr år resp. $2,700 + 1,500 = 4,200$ kronor under de tre första åren. Därefter under de tre följande åren resp. $2,900 + 1,700 = 4,600$ kr. pr år. Under de tre därefter följande åren resp. $3,100 + 1,900 = 5,000$ kr. pr år samt sedermera pr år resp. $3,100 + 2,100 = 5,200$ kronor. Hade en poststation med utvidgad befogenhet i stället inrättats och skötseln öfverlåtits åt två tjänstemän af lägre grad, skulle aflöningen enligt nuvarande bestämmelser uppgått till endast resp. $1,640 + 1,400 = 3,040$ kr. pr år. Den ekonomiska behållningen för staten skulle därigenom *pr år* blifva, under den första treårsperioden: 1,160 kr.; under den andra: 1,560 kr.; under den

tredje: 1,960 kr. samt sedermera 2,160 kr. pr år. Detta vill med andra ord säga, att staten, genom att inrätta poststationer på fast stat i stället för postkontor, under de tio första åren skulle inbespara sammanlagt 16,200 kronor på hvarje sådan station.

Nu är det särskildt att märka, att här endast räknats med ordinarie personal, men naturligt är, att man kan tänka sig extra tjänstemän som biträde i stället för ordinarie. Dock blir aflöningsskillnaden äfven här väsentlig. Likaså kan man hålla för gifvet, att, i enlighet med hvad hittills i allmäntet praktiserats, äfven manliga postmästare blifva tillsatta redan från början, då postkontor inrättas. Vidare har för tjänstemän af lägre grad beräknats maximiaflöning, ehuru gifvetvis jämväl lägre aflöning förekommer.

Vi tänka oss sålunda, att ett postkontor inrättas med manlig postmästare som föreståndare och kvinnlig postexpeditör som biträde. Enligt gällande bestämmelser uppgår aflöningen för dessa under de första tio åren till 56,500 kronor. Om en poststation med utvidgad befogenhet i stället inrättats, och skötseln öfverlåtits åt två tjänstemän af lägre grad, skulle aflöningen för samma tid uppgått, enligt nu gällande bestämmelser, till endast 30,400 kronor. Således skulle på denna station uppstå en behållning för staten af 26,100 kr. eller 2,610 kr. pr år i medeltal räknadt, det är omkring kr. 7:15 pr dag.

I fråga om lokaler för mindre postkontor eller för större poststationer torde äfven här kostnaderna komma att ställa sig lägre för de senare än för de förra, emedan lokalerna icke behöfde vara af den omfattning som för postkontor. Lägges därtill, att tjänstemän af högre grad måste hafva personal att tillgå för transporter, uppässning o. d., så ökas ju äfven därigenom kostnaderna för staten. Å orter, där dyrortstillägg kan komma att utgå, ställer sig statens bidrag därtill högre för tjänstemän af högre grad än för dem af lägre. Om man då beräknar, att dessa meromkostnader m. fl. för postkontor minst uppväga de förmåner i form af beklädning och fri läkarevård, som tillkomma tjänstemän af lägre grad, synas de förut angifna besparingssummorna ej komma att reduceras af annan anledning, än som påkallas af generalpoststyrelsens, Kungl. Maj:ts och Riksdagens beslut i lönefrågor för postpersonalen.

Beträffande åter den frågan, i huru stor utsträckning allmänheten kan bättre tillgodoses i postalt hänseende å större orter, utan att postkontor behöfver inrättas, faller det sig måhända litet svårt att utan officiell utredning bestämma gränserna uppåt. Så mycket må dock kunna sägas, att

beträffande den inrikes postförmedlingen torde sådana poststationer, som det här är tal om, kunna tilldelas befogenhet nästan i likhet med postkontor. Den tidsödande inblandningen från öfverordnad postkontors sida, rörande bland annat utväxlingen af postanvisningar, postförskott, inkasse-ringar, tidningsförskrifning, borde därför försvinna, förmedlingen af ankommande expressförsändelser medgifvas, värdeförsändelsers och pakets expediering tillåtas utan den inskränkning till belopp och vikt, som för nuvarande poststationer är anbefalld o. s. v. Rörande den utrikes postutväxlingen är det tydligt, att samma befogenhet, som nu är tillfinnandes hos poststationer af klass 1, skulle bibehållas, hvarjämte kunde ifrågasättas, om icke vissa förmedlingsmöjligheter, som för postkontor i allmänhet äro medgifna, också borde tillerkännas de tilltänkta poststationerna visavis Norge och Danmark.

Hvad redovisningen beträffar, torde denna, till lindring af den öfverordnade förvaltningens arbete, kunna ske under mera förenklade men ändå betryggande former, än hvad nu är fallet.

Poststationer inrättade med ungefär den befogenhet, som nu i korta drag omförmäls, skulle gifvetvis i större stationssamhällen blifva till stor nytta.

Genom posttrafikens hastiga stegring och nya järnvägars tillkomst uppstå tid efter annan, synnerligast på landsbygden, berättigade kraf på inrättande af postanstalter med mera utvidgad befogenhet. För att tillmötesgå detta kraf finnes för närvarande ingen annan möjlighet än att inrätta fullständiga postkontor med postmästare som föreståndare. Det är tydligt, att en dylik förändring i ett enda slag alltför mycket ökar kostnaderna för staten.

Gifvet är, att inrättandet af nu omhandlade slag af poststationer endast skulle vara en öfvergångsform, och att postkontor sedermera bör inrättas, då poströrelsen tagit tillräcklig omfattning.

Den invändning, som plägar göras mot anordnande af dylika stationer, nämligen att postkontor inrättas icke allenast för tillgodoseende af ortens eget behof utan jämväl därför, att postkontoret skall vara öfverordnad en del poststationer, torde icke få anses alltför vägande, då det kan fastslås, att en del nya postkontor inrättats med endast ett fåtal — eller inga — underlydande stationer, och då det visat sig, att stationer i ett eller annat hänseende erhållit sämre postförbindelser genom nya postkontors inrättande.

Det torde icke kunna förnekas, att det är en billig önskan, som hyses

af tjänstemän af lägre grad, att de mest skötsamma och dugliga af dem måtte kunna erhålla en själfständig syssla. För närvarande saknas all sådan befordringsmöjlighet för tjänstemän af lägre grad i postverket, under det att motsvarande funktionärer vid statens järnvägar äro betydligt bättre ställda i det afseendet. Exempel från detta senare verk talar synnerligt kraftigt för, att en dylik anordning är lämplig jämväl inom postverket. Den så kallade postkommissionen, som utarbetade omorganisationsförslaget för postverket, yttrade i detta ärende, att den erfarenhet, som hittills vunnits genom anställande af förste postbetjante till tjänstgöring i postiljonskupé eller i andra pröfvande befattningar, torde gifva vid handen, att förvaltningen af de poststationer, som kunde komma att förestås af förste postbetjante, i allmänhet skulle blifva på ett tillfredsställande sätt tillgodosedd. Kommissjonen uttalade sig också för en dylik anordning i vissa fall.»

*Utskottets
yttrande.*

Af motionärens motivering framgår, huru motionären haft trenne hufvudmotiv för sin framställning, nämligen ekonomisk besparing för postverket, ökade befordringsmöjligheter för posttjänstemän af lägre grad och allmänhetens bättre tillgodoseende i postalt hänseende.

Hvad beträffar det första motivet, ekonomisk besparing för postverket, har motionären framhållit, huru Andra kammaren 1909 anslutit sig till ett i reservation gjordt uttalande, hvori framhållits, att besparingar i postverkets utgifter kunde göras genom att postbetjante sattes till föreståndare för en del större poststationer, i stället för att samma stationer öfverfördes till postkontor, med därpå följande afsevärdt ökade utgifter.

Utskottet har emellertid ansett denna fråga böra mera ingående granskas och har därvid inhämtat följande.

I postverkets stat hafva anvisats följande antal nya postmästareafföningar: 12 stycken år 1903, 10 stycken år 1906 och 15 stycken år 1909. Enligt hvad utskottet inhämtat, läser emellertid någon ytterligare afsevärd ökning af postkontorens antal, utöfver hvad som medgifvits 1909, sannolikt ej komma att vara behöflig inom den närmare tiden.

Enligt 1909 års riksdagsbeslut, rörande ny stat för postverket, få postkontoren i riket uppgå till högst 250 stycken, fördelade i sex klasser, omfattande

klass	I A	9 stycken
»	I B	21 »
»	II A	18 »

klass II B	26 stycken	
» III	76 »	
» IV	100 »	af hvilka 7 stycken f. n. äro vakanta.

På grund af nya kommunikationsleders tillkomst, industriens anhopning på vissa platser m. m. äro emellertid postkontorens förläggning underkastad vissa förändringar, och 9 postkontor hafva under de sista sju åren indragits, medan nya tillkommit å andra orter.

De mindre postkontoren hafva sitt berättigande ej endast på grund af det lokala behovet, utan äfven på grund af deras egenskap af öfverordnade i förhållande till närliggande poststationer samt de från dem utgående större landsvägspostföringslinjerna, förmedling af kringliggande stationers postanvisnings- och postförskottsutväxling m. m.

Bland postkontoren af IV klassen finnas 32 stycken, hvilkas egen bruttoinkomst år 1910 understiger 10,000 kr. pr år, samt af dessa 8 st., hvilkas inkomst understiger 6,000 kronor. Af dessa hafva emellertid de flesta sitt berättigande som postkontor på andra grunder än den lokala rörelsen, så att endast för omkring 5 stycken beskaffenheten f. n. synes vara sådan, att en indragning kan ifrågakomma.

Poststationerna i riket uppgå emellertid för närvarande till öfver 3,000 stycken, af hvilka 10 hade en uppbörd af öfver 10,000 kr. under år 1909. Sju af dessa äro emellertid järnvägspoststationer. Poststationerna utlämnas i allmänhet på entreprenad, därvid dock postalt förfarna personer hafva företräde åtminstone till de större, och de kostnader, som äro förenade med de större poststationerna, framgå af nedanstående tabell.

Uppbörd år 1909.	Antal.	Årskostnad i medeltal per station.*
öfver 7,000 kronor	60 stycken	1,655 kronor
6,000—7,000 »	42 »	1,452 »
5,000—6,000 »	85 »	1,280 »
4,000—5,000 »	125 »	1,103 »

Om nu någon af dessa större poststationer skulle, i stället för att utackorderas, lämnas till tjänsteman af lägre grad, följer därmed, att post-

* Siffrorna angifva medeltalet, med inräknande af den nuvarande poststationsföreståndare personligen tillkommande ersättning för mistad frankoteckensprovision, hvilken ersättning bortfaller vid deras afgång.

verket för en sådan station måste ikläda sig en del omkostnader för lokalhyra m. m., hvilka för närvarande ej förekomma. Årskostnaderna för en sådan station, som motionären tänkt sig, skulle ställa sig på ungefär följande sätt:

Aföning åt tvänne posttjänstemän af lägre grad	1,640 + 1,400 =	3,040: —
Beklädnadsbidrag 2 × 90	=	180: —
Läkare och sjukhjälp.....	=	20: —
Lokalhyra	=	200: —
Belysning, bränsle och städning	=	240: —
Skrifmaterial m. m.	=	100: —
	Summa kronor	3,780: —

Till detta skulle för vissa orter komma dyrortstillägg varierande mellan 150 och 350 kr. Hvarje poststation, som, på sätt motionären föreslagit, besattes med posttjänsteman af lägre grad, skulle således förorsaka postverket en ökad utgift af omkring 3,780—1,655 eller 2,125 kronor per år.

Det torde häraf framgå, att den beräknade vinsten för postverket af ett dylikt förfarande endast kan förutsättas uppstå, antingen om en minskning af postkontorens antal göres i en mot de så omändrade poststationerna svarande grad, eller ock om, vid det förhållande att en afsevärd ökning i postkontorens antal visade sig behöflig, i stället för inrättande af nya postkontor den åtgärd vidtoges, som motionären föreslagit.

Ur ensamt ekonomisk synpunkt kan således den af motionären anvisade vägen ej för närvarande anses påkallad.

Motionärens andra motiv för sin hemställan var ökade befordringsmöjligheter. Riksdagen torde vidhålla sin förut intagna ståndpunkt rörande utvidgande af den posttjänstemän af lägre grad tillkommande verksamheten inom postverket.

Generalpoststyrelsen synes äfven i viss grad hafva beaktat denna Riksdagens önskan, då enligt hvad utskottet inhämtat ett ganska stort antal posttjänstemän af lägre grad för närvarande utför sådant arbete, som förut förbehållits posttjänstemän af högre grad, såsom sortering af post och tidningar, journalisering m. m. Så sysselsätts exempelvis för närvarande inom Stockholm 45, inom västra distriktet 33 och inom norra 13 förste postvaktmästare med sådant arbete, och anledningen till att ej ett större utbyte ägt rum uppgifves vara, att sådant utbyte endast kan ske i den mån

ledighet uppkommer eller kan åvägabringas genom befordran af redan antagna tjänstemän af högre grad. Antalet postiljonskupéer hafva från år 1904 ökats från 189 till 270, under det att postkupéexpeditionerna samtidigt minskats från 101 till 54 stycken.

Antalet förste postvaktmästare- och postiljonsbefattningar har sålunda afsevärdt ökats, i det att de, från att år 1904 utgöra 340, nu uppgå till ej mindre än 748.

I trots af att således redan åtskilligt synes vara gjordt och äfven göres för ökande af de lägre tjänstemännens befordringsmöjlighet, synes den af motionären anvisade nya vägen väl värd beaktande.

Visserligen kunna på sådant sätt befordringsmöjligheterna ej ökas i afsevärd grad utan en samtidig betydlig stegring i postverkets utgifter, men äfven den mindre omfattning af befordringsmöjligheter, som kan vinnas utan ökade omkostnader, anser utskottet ej böra förbises.

En större poststation med den ökade befogenhet motionären påyrkat torde emellertid fordra en i vissa afseenden ökad fackutbildning hos föreståndaren utöfver den, som för närvarande fordras af tjänsteman af lägre grad. Utskottet håller före, att den utredning, som detsamma anser böra komma till stånd, jämväl bör omfatta frågan, huruvida nödig kompetens kan, af eljest för dylik befattning lämplig person, vinnas genom en utökning eller tillbyggnad å den nu förefintliga kursen för tjänstemän af lägre grad.

Rörande slutligen det tredje af motionärens motiv, nämligen allmänhetens bättre tillgodoseende i postalt hänseende, torde de nuvarande poststationerna i de flesta fall väl fylla sin uppgift, men på vissa platser kan dock en utvidgad befogenhet vara af behofvet påkallad, utan att platsen därför kan sägas vara af den beskaffenhet eller postbefordran af den omfattning, att inrättandet af ett postkontor kan anses berättigadt.

Som ett exempel härpå vill utskottet anföra, att kungl. generalpoststyrelsen år 1909 ingått till Kungl. Maj:t med en begäran om att få inrätta en poststation med utvidgad befogenhet å Lidingön, hvilken begäran dock af Kungl. Maj:t afslagits.

I sin skrifvelse anför generalpoststyrelsen, huru posttrafiken å Lidingön i hög grad ökats, men att styrelsen icke desto mindre vore öfvertygad därom, att förhållandena i Lidingö villastad, ehuru väl förutsättningarna för ett postkontors inrättande icke vore för handen, ernått den utveckling, att orten icke längre vore tillfredsställande betjänad med den nuvarande poststationen, hvarför inrättandet af en poststation med utvidgad befogenhet föreslås.

Huru en sådan skall kunna anordnas, med afseende på såväl den vidgade verksamheten som kontrollen, behandlas utförligt i generalpoststyrelsens skrifvelse, hvilken äfven angifver de fördelar, som med en sådan anordning skulle komma den korresponderande allmänheten till del.

Det torde ensamt af detta exempel framgå, att behof föreligger i afseende på möjligheten att kunna anordna dylika poststationer med utvidgad befogenhet, och torde väl frågan om införande af dylik poststationstyp, om därtill finnes anledning, genom Kungl. Maj:t komma att föreläggas Riksdagens pröfning.

Af det anförda framgår således, att behof af poststationer med utvidgad befogenhet föreligger, att önskligt vore om till föreståndare för sådan poststation med utvidgad verksamhet kunde förordnas tjänstemän af lägre grad, samt att under vissa angifna förhållanden ekonomisk vinst härigenom kan åstadkommas.

På grund af hvad här anförts, har utskottet emellertid ej ansett sig kunna till fullo instämma i motionärens yrkande, utan hemställer,

att Andra kammaren för sin del ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och i hvad mån åtgärder kunna vidtagas för realiserande af frågan om större poststationers öfverlåtande i vissa fall åt tjänstemän af lägre grad vid postverket.

Stockholm den 17 mars 1911.

På utskottets vägnar:

TH. FÜRST.

Reservation.

Af herr *Erlansson*, som vid utskottets behandling af denna motion icke kunnat finna, att de fördelar, som motionären tänkt sig, kunna i någon nämnvärd grad vinnas genom bifall till densamma, och som ansett, att utskottet bort hemställa,

att förevarande motion icke må till någon Andra kammarens åtgärd föranleda.

Herrar *Fleetwood* och *Räf* hafva anhållit få antecknadt, att de ej deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet.
